
روش تحقیق کیفی در علوم اجتماعی
با تأکید بر «نظریه‌ی بر پایه»
(گراندد تئوری GTM)

نوشته‌ی:

مقصود فراستخواه

فهرست

۹	پیش‌گفتار مؤلف
۱۱	مقدمه نوشته‌ی محمدامین قانع‌راد
۱۹	درآمد بحث
۱۹	گراندد تئوری در برابر «گرند تئوری»
۲۳	فصل یکم: روش‌های تحقیق کیفی؛ چیستی و چرایی
۲۳	درآمد
۲۳	سرمشق کیفی در پژوهش علمی
	مهم‌ترین تمایزات روش‌های پژوهش کمی با روش‌های کیفی؛
۲۸	به سوی درکی بهتر از «نظریه‌ی برپایه»
۳۳	دیگر تمایزهای روش تحقیق کمی با روش تحقیق کیفی
۳۳	۱. مقادیر/ معانی
۳۴	۲. پهنا/ ژرفا
۳۵	۳. نظریه/ جهان
۳۸	۴. وضع آزمایشگاهی/ وضع طبیعی
۳۸	۵. جمعیت/ موقعیت
۳۹	۶. اتیک/ امیک
۴۱	۷. تبیین/ توضیح
۴۲	۸. تکنیک/ تفهم، دقت/ عمق

فصل دوم: پس‌پشت روش تحقیق، خبرهایی هست؛ چهار نگاه

۴۷ متفاوت به دعاوی دانش، به حقیقت، به تحقیق، و به معرفت علمی

۴۷	درآمد
۴۸	سایه‌ی مفروضات محققان بر تحقیقات
۴۹	یکم: مفروضات آنتولوژیک و اپیستمولوژیک
۵۱	دوم: مفروضات ریتزر
۵۶	سوم: مفروضات هرشهایم و کلین
۵۷	چهارم: استعاره‌های ما درباره‌ی تحقیق
۶۵	فصل سوم: انواع تحقیقات کیفی
۶۷	۱. مردم‌نگاری
۷۰	۲. تحقیق پدیدارشناسی
۷۱	۳. موردکاوی
۷۴	۴. تحقیق روایی
۷۶	۵. «نظریه‌ی برپایه» GT (ژردی کِشی نظریه)
۷۹	فصل چهارم: خاستگاه، مبانی و کاربرد «نظریه‌ی برپایه»
۷۹	خاستگاه «نظریه‌ی برپایه»
۸۳	جی تی ام در چه سنت نظری توسعه یافت؟
۸۷	کی به سراغ «نظریه‌ی برپایه» می‌رویم؟
۸۸	نخست: وقتی که نظریه‌ای نیست (عدم کفایت نظریه)
۸۹	دوم: نیاز به گزاره‌های فرضیه‌ای پیش‌تر (عدم کفایت فرضیه)
۹۱	سوم: نیاز به نظریه‌ای برای این‌جا و اکنون (نظریه‌ی متصل و نه منفصل، نظریه‌ی واقعی و نه صوری)
۹۵	فصل پنجم: نسخه‌های پنج‌گانه‌ی «نظریه‌ی برپایه»
۹۶	۱. نسخه‌ی کلاسیک (CL-GTM)
۹۹	۲. نسخه‌ی سیستماتیک (SY-GTM)
۱۰۴	۳. نسخه‌ی ساختن‌گرا (CO-GTM)
۱۰۶	۴. نسخه‌ی تحلیل موقعیت (SA-GTM)

۱۱۱	مرحله‌ی یکم: نقشه‌ی موقعیت
۱۱۳	مرحله‌ی دوم: نقشه‌ی عرصه‌ها و جهان‌های اجتماعی آن
۱۱۴	مرحله‌ی سوم: نقشه‌ی وضعیت
۱۱۵	۵. نسخه‌ی «تحلیل ابعاد» (DA-GTM)
۱۱۹	داده‌ها چیستند و محققان با آن‌ها چه می‌کنند؟
۱۲۰	داده‌های حاوی معانی؛ محقق در نقش ریخته‌گر
۱۲۰	داده‌های آبستن معانی؛ محقق در نقش قابله
۱۲۱	داده‌های بازی معنایی؛ محقق در نقش مفسر
۱۲۱	داده‌های ترفند معنا؛ محقق در نقش افشاگر
۱۲۲	داده‌های رقص معانی؛ محقق در نقش تماشاگر
۱۲۵	فصل ششم: به سوی داده‌ها اما با حساسیت نظری
۱۲۵	حساسیت نظری
۱۲۷	ذهن باز و نه ذهن خالی
۱۲۹	رفتار ما با داده‌ها در تحقیقات جی تی ام
۱۳۴	جامعه و نمونه
۱۳۹	ابزارهای گردآوری داده‌ها
۱۴۷	فصل هفتم: تحلیل داده‌ها و کدگذاری‌ها
۱۴۷	پیوستگی گردآوری داده‌ها با تحلیل داده‌ها
۱۴۸	کار خلاق بر روی داده‌ها؛ عنصر مرکزی در «نظریه‌ی برپایه»
۱۵۲	کدگذاری باز
۱۶۰	مثال کاربردی از عمل مفهوم‌سازی و مقوله‌ای کردن در کدگذاری باز
۱۶۳	مقوله‌ای کردن چندسطحی و تشکیل خوشه‌های مقوله‌ای
۱۶۴	مثال کاربردی از سطح دوم مقوله‌ای کردن در کدگذاری باز
۱۶۷	ورطه‌های کدگذاری باز
۱۶۹	کدگذاری محوری یا کدگذاری نظری
۱۷۲	اکتشاف پدیده‌ی اصلی در حوزه‌ی معنایی

۱۷۵	حل مسئله
۱۸۵	کدگذاری انتخابی یا ظهور نظریه
۱۹۷	فصل هشتم: اعتباریابی گراند تئوری
۲۰۰	شانزده ملاک کوچک و بزرگ برای بررسی اعتبار «نظریه‌ی برپایه»
۲۱۹	منابع

پیش‌گفتار مؤلف

بگذارید چراغ علم‌ورزی روشن بماند تا بتوانیم در روشنی آن پی‌آواز حقیقتی بدویم. تحقیق به همین دلیل از نظر من نه تنها کنش معرفتی و علمی است، عملی اخلاقی نیز هست. انسانیت نیاز دارد زندگی اجتماعی خود را مرتب تنظیم مجدد بکند. این اما جز به «دانشی موثق» میسر نمی‌شود؛ دانشی که بتوان اعتبار آن را به معیار میان‌ذهنی و عمومی، راستی‌آزمایی کرد. روش‌های پژوهش در این جاست که ارزش و اهمیت پیدا می‌کنند. به همین خاطر سزاوار است درس‌ها و بحث‌های روش تحقیق گرم و پررونق بمانند. من به‌نوبه‌ی خود برای تدریس روش‌های تحقیق کیفی به فرزندان این سرزمین و نسل آینده‌ی علمی وقت می‌گذارم. این کتاب حاصل سلسله درس‌هایم درباره‌ی روش تحقیق «گراند تئوری» است. طی چند سال در کلاس‌های متعدد درس روش تحقیق در رشته‌های مختلف دکتری و یا دوره‌های آزاد انجمن‌های علمی با دانشجویان علاقه‌مند بحث و تدقیق شده است. لازم است از انجمن جامعه‌شناسی ایران تشکر کنم که مبتکر برگزاری این دوره‌ها در سال‌های اخیر بود. دوستان خوبی در آن‌جا برای ضبط مباحث کلاس بنده و تحریر آن از روی فایل صوتی زحمت کشیدند؛ آقای ابوالفضل حاجی‌زاده، خانم مریم غلامی و خانم فلاح و... باید از جناب دکتر محمدامین قانع‌راد سپاسگزاری کنم که هم در جای یک دانشمند درآشنای علوم اجتماعی و هم در مسئولیت رئیس انجمن جامعه‌شناسی